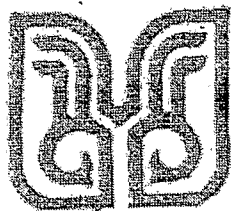

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده مدیریت و اقتصاد

گروه اقتصاد

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد

بررسی اثر تکانه‌های موقت و دائمی

بر نرخ ارز اسمی و واقعی در ایران

استاد راهنما:

دکتر حسین اکبری فرد

استاد مشاور:

دکتر سید عبدالمجید جلایی

مؤلف:

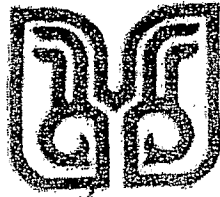
محمد سجاد کوشش

۱۱/۳/۱۳۸۹

کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید باهنر کرمان

تیرماه ۱۳۸۸

۱۳۷۲۰۴

دانشگاه شهید باهنر کرمان

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط اجراء

درجه کارشناسی ارشد به گروه اقتصاد

دانشکده مدیریت و اقتصاد

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مذکور شناخته نمی شود.

دانشجو: محمد سجاد کوشش

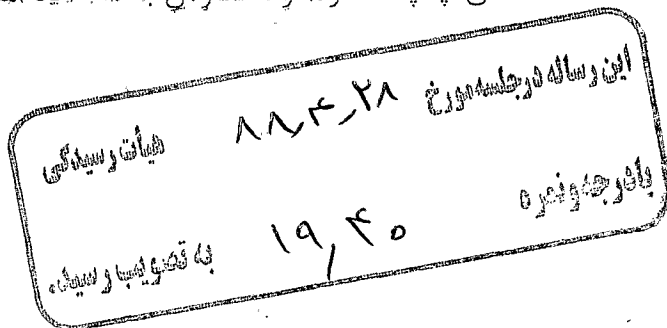
استاد راهنما: دکتر حسین اکبری فرد

استاد مشاور: دکتر سید عبدالمجید جلائی

داور: دکتر حمیدرضا حری

نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر مجتبی بهمنی

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه است.

باسپاس از زحمات بی شمار خانواده عزیزم
اساتید محترم دانشکده اقتصاد و نگاه شهید باهنر
خصوصاً

استاد راهنمای عزیز: جناب آقای دکتر حسین اکبری فرد
استاد مشاور کرامی: جناب آقای دکتر سید عبدالمجید جلالی

تقدیم به :

پدر و مادر عزیزم

همه عزیزانی که مرادوست دارند.

همه کسانی که در راه کسرتش علم و دانش گام برمی دارند.

چکیده:

هدف سیاست های تثبیتی، تعدیل نوسانات متغیرهای کلیدی از جمله نرخ حقیقی ارز است. توفیق این سیاستها در کنترل نوسانات و تعدیل آثار آن بر متغیرهای اقتصادی دیگر مستلزم شناسایی منابع نوسان در هر اقتصادی می باشد. تئوری های اقتصادی نشان می دهند که مسیر حرکت و اندازه نوسان متغیرهای اقتصادی بستگی به نوع و اندازه تکانه های وارده به آن ها دارد. برای نوسانات نرخ ارز علل متفاوتی ذکر می شود. از آن جمله می توان به تکانه های طرف عرضه نفت تکانه بهره وری، تکانه های طرف تقاضا مثل تکانه های مخارج دولت، تکانه های عرضه پول و تکانه های قیمت نفت اشاره کرد. بر همین اساس، این پژوهش به دنبال شناسایی منابع نوسانات نرخ ارز واقعی و نرخ ارز اسمی در اقتصاد ایران است. بدین منظور تکانه ها با استفاده از تکنیک بلانچارد-کوآ^۱ به دو گروه تکانه های دائمی و تکانه های موقت تقسیم می شوند، بطوری که تکانه های دائمی تاثیر بلند مدت بر نرخ ارز دارند، ولی تکانه های موقت تاثیر گذرا و کوتاه مدت بر آن دارند.

در ادامه، از یک مدل خود توضیح برداری ساختاری^۲ (SVAR) و داده های فصلی برای دوره ۱۳۷۰:۱ تا ۱۳۸۷:۴ برای کشور ایران، استفاده شده است. پس از برآورد مدل، با استفاده از توابع واکنش به تکانه، اثر تکانه های موقتی و دائمی را بر نرخ ارز واقعی و اسمی مورد بررسی قرار داده و سپس، با به کارگیری روش تجزیه واریانس سهم هر یک از تکانه ها، در ایجاد نوسانات متغیر مورد نظر محاسبه شده است. نتایج نشان می دهد که تکانه های دائمی اصلی ترین منبع نوسانات نرخ ارز واقعی و اسمی است. به طوری که سهم آن در واریانس نرخ حقیقی ارز در بلند مدت حدودا ۷۹ درصد بوده و سهم آن در واریانس نرخ اسمی ارز در بلند مدت حدودا ۶۸ درصد می باشد. افزون بر این، یافته های این پژوهش نشان می دهد که سهم تکانه های اسمی در ایجاد نوسانات نرخ ارز واقعی و اسمی در ایران ناچیز است. از آنجاکه بیشتر نوسانات نرخ ارز را تکانه های دائمی توضیح می دهند، پیشنهاد می شود که نظام نرخ ارز ایران، نظام نرخ ارز شناور باشد. در ادامه با به کارگیری مدل جهش بلند نتیجه می شود که عامل اصلی نوسانات دائمی نرخ ارز، مخارج دولت و عامل اصلی نوسانات موقت، حجم پول است.

طبقه بندی JEL: C32, F31

واژگان کلیدی: نرخ ارز اسمی، نرخ ارز واقعی، تکانه های موقت، تکانه های دائمی، تکنیک

بلانچارد و کوآ، مدل خود رگرسیونی ساختاری بردار.

۱. Blanchard & Quah technique
۲. structural vector Auto Regression

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ث	پیشگفتار :
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱- مقدمه
۲	۲-۱- بیان مسئله
۴	۳-۱- سوالات اصلی تحقیق
۴	۴-۱- فرضیه های تحقیق
۴	۵-۱- اهداف اساسی تحقیق
۵	۶-۱- روش تحقیق
۵	۷-۱- ضرورت انجام تحقیق
۶	۸-۱- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۷	۹-۱- تعریف لغات کلیدی
۸	فصل دوم: ادبیات موضوع
۹	۱-۲- مقدمه
۱۰	۲-۲- مطالعات داخلی
۱۲	۲-۲- مطالعات خارجی
۱۲	۱-۳-۲- بررسی علل نوسانات نرخ ارز با توجه به دو گروه تکانه های دائمی و موقت
۱۲	۲-۳-۲- بررسی علل نوسانات نرخ ارز با توجه به سه گروه تکانه های حقیقی طرف عرضه، تکانه های حقیقی طرف تقاضا و تکانه های اسمی
۱۳	۳-۳-۲- بررسی علل نوسانات نرخ ارز با طبقه بندی تکانه ها بیشتر از سه گروه
۱۶	۴-۲- نگاهی به نرخ ارز در اقتصاد ایران
۱۹	فصل سوم: مبانی نظری و تصریح مدل
۲۰	۱-۳- مقدمه:
۲۰	۲-۳- مدل لاستراپس و چارچوب تکنیک بلنچارد کوا
۲۰	۱-۲-۳- مقدمه:
۲۱	۲-۲-۳- تکنیک بلانچارد کوا:
۲۵	۳-۳- گسترش مدل با استفاده از مدل جهش بلند
۲۹	۴-۳- نظریه برابری قدرت خرید (PPP) مخارج نسبی، جهت محاسبه نرخ ارز واقعی
۳۰	فصل چهارم: تخمین مدل و تحلیل نتایج
۳۱	۱-۴- مقدمه:
۳۱	۲-۴- داده ها و منابع آماری:

۳۲ نتایج تجربی ۳-۴
۳۲ آزمون مانایی: ۱-۳-۴
۳۳ آزمون همجمعی: ۲-۳-۴
۳۵ توابع تکانه واکنش: ۳-۳-۴
۳۷ نتایج حاصل از تجزیه واریانس ۴-۳-۴
۳۹ مدل جهش بلند: ۴-۴
۳۹ مقدمه: ۱-۴-۴
۳۹ بررسی مدل جهش بلند در مورد تکانه های دائمی ۲-۴-۴
۴۰ بررسی مدل جهش بلند در مورد تکانه های موقت ۲-۴-۴
۴۳ فصل پنجم: نتیجه گیری
۴۴ مقدمه: ۱-۵
۴۵ نتیجه گیری: ۲-۵
۴۷ آزمون فرضیه: ۳-۵
۴۷ ارائه پیشنهادات اجرایی: ۳-۵
۴۸ ارائه پیشنهادات تکمیلی: ۵-۵
۴۹ فهرست منابع:
۵۲ پیوست
۵۲ پیوست ۱- خروجی های برنامه Eviews

فهرست نگاره ها:

- نگاره ۴-۱- نگاره نتایج آزمون مانایی متغیرها..... ۳۱
- نگاره ۴-۲- نگاره نتایج آزمون تعیین وقفه بهینه..... ۳۱
- نگاره ۴-۳- نگاره نتایج آزمون همجمعی متغیرها..... ۳۲
- نگاره ۴-۴- نگاره تکانه های دائمی تجزیه شده از روش بلانچارد کوا..... ۳۴
- نگاره ۴-۵- نگاره تکانه های موقت تجزیه شده از روش بلانچارد کوا..... ۳۴
- نگاره ۴-۶- نگاره عکس العمل آنی..... ۳۵
- نگاره ۴-۷- نگاره عکس العمل انباشته..... ۳۶
- نگاره ۴-۸- نگاره تجزیه واریانس نرخ ارز واقعی..... ۳۷
- نگاره ۴-۹- نگاره تجزیه واریانس نرخ ارز اسمی..... ۳۷
- نگاره ۴-۱۰- نگاره تجزیه واریانس تکانه های دائمی..... ۳۹
- نگاره ۴-۱۱- نگاره تجزیه واریانس تکانه های موقت..... ۴۰

پیشگفتار :

نرخ ارز از متغیرهای مهم کلان اقتصادی است که از طرق مختلف بر متغیرهای اسمی و واقعی اقتصاد تاثیر می‌گذارد، در کشور ایران، این نرخ در دوره‌های مختلف تغییرات زیادی داشته است، در دوره‌هایی نرخ‌های چند گانه ارز وجود داشتند. در حال حاضر نیز دو نرخ رسمی و نرخ رقابتی وجود دارد که نرخ رسمی توسط بانک مرکزی اعلام می‌شود و نرخ ارز رقابتی، نرخ ارز در بازار آزاد است. (تحولات نرخ ارز و انواع نرخ‌های ارز در ایران در بخش ۳-۱ توضیح داده شده است).

تقسیم بندی دیگری نیز برای نرخ ارز وجود دارد که طبق آن نرخ ارز به دو گروه نرخ ارز اسمی و واقعی طبقه بندی می‌شود. نرخ ارز واقعی از ضرب کردن نرخ ارز اسمی در نسبت قیمت‌ها به دست می‌آید. در مورد علل نوسانات نرخ ارز اسمی و واقعی نظرات متفاوتی وجود دارد. منبع نوسانات با توجه به عوامل مختلف دسته بندی می‌شوند. یکی از این تقسیم بندی‌ها: تفکیک کردن تکانه‌ها با توجه به مدت تاثیر آن‌ها است. در این راستا تکانه‌ها به دو گروه دائمی و موقت تقسیم می‌شوند. (این تقسیم بندی و تعریف کامل تکانه‌های دائمی و موقت در قسمت ۳-۱ مبانی نظری توضیح داده شده است).

این تحقیق به دنبال بررسی اثر تکانه‌های دائمی و موقت بر نرخ ارز اسمی و واقعی در ایران است. در فصل اول به بیان سوالات اساسی، هدف تحقیق، ابزار استفاده شده، تعریف لغات کلیدی و ... اشاره می‌شود. فصل دوم به بررسی مطالعات انجام شده در ایران و سایر کشورها و ارائه تاریخچه‌ای از تحولات نرخ ارز در ایران می‌پردازد. فصل سوم به ارائه مبانی نظری تحقیق می‌پردازد و تکنیک بلانچارد کوا، جهت تجزیه تکانه‌ها به دائمی و موقت، شاخص برابری قدرت خرید^۱ (PPP) برای محاسبه نرخ ارز واقعی و همینطور مبانی نظری مدل گسترش یافته که همان مدل جهش بلند^۲ می‌باشد، توضیح داده می‌شود. فصل چهارم با استفاده از مبانی نظری بیان شده و با به کارگیری روش‌های اقتصادسنجی و نرم افزار Eviews به تخمین مدل، بیان نتایج و تحلیل آن‌ها می‌پردازد. به طوریکه در ابتدا تکانه‌های دائمی و موقت نرخ ارز با استفاده از تکنیک بلانچارد کوا استخراج می‌شود، بعد اثر این تکانه‌ها بر روی نرخ ارز واقعی و اسمی بررسی می‌شود. سپس با استفاده از توابع واکنش به تکانه و تجزیه واریانس نتایج این قسمت تحلیل می‌شود. با به کارگیری مدل جهش بلند، به این مسئله می‌پردازیم که تکانه‌های دائمی و تکانه‌های موقت بیشتر توسط کدام متغیر، از متغیرهای مخارج دولت، عرضه پول و یا درآمد ملی توضیح داده می‌شود. در نهایت، فصل پنجم به ارائه نتایج و پیشنهادات می‌پردازد.

^۱ . purchasing power parity

^۲ . over shooting

فصل اول
کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در این فصل به ارائه کلیاتی راجع به موضوع پرداخته می شود. ابتدا در قسمت واژگان کلیدی واژگان مهم استفاده شده در تحقیق بیان می شوند که در پایان فصل تعریفی مختصر از هر کدام ارائه شده است. در قسمت بیان مسئله به هدف تحقیق و بیان سوالات اساسی تحقیق پرداخته شده و مسیر کلی پایان نامه تعیین شده است. با استفاده از تکنیک ها و مدل های ارائه شده در قسمت روش تحقیق در فصل های بعد، به تخمین مدل ها و به دست آوردن نتایج پرداخته و با استفاده از نتایج، در پایان این مطالعه، به کلیه سوالات مطرح شده در این قسمت پاسخ داده می شود.

۱-۲- بیان مسئله

سیاست های تثبیتی، با هدف تعدیل نوسانات متغیرهای کلیدی از جمله نرخ ارز واقعی تدوین و اجرایی شوند. توفیق این سیاست ها در کنترل نوسانات و تعدیل آثار آن بر متغیرهای اقتصادی دیگر مستلزم شناسایی منابع نوسانات در هر اقتصاد است.

کشور ایران دارای نظام نرخ ارز شناور مدیریت شده است. در این کشور سیاست های نرخ ارز توسط بانک مرکزی انجام می شود. از آنجا که نرخ ارز، از متغیرهای مهم اقتصاد کلان بوده و بطور مستقیم و غیر مستقیم بر بخش خارجی و داخلی کشور اثر می گذارد، لذا باید توجه ویژه ای به آن شود و کلیه سیاست هایی که در

مورد آن اتخاذ می شود، حساب شده بوده و عواقب آن ها کاملاً سنجیده شود. نوسانات نرخ ارز، بخش تقاضای اقتصاد را از مجرای خالص صادرات و تاثیر گذاری ذخایر ارزی بانک مرکزی و نیز بخش عرضه اقتصاد را از مجرای کالاهای واسطه ای وارداتی، تحت تاثیر قرار می دهد.

این تحقیق در صدد بررسی اثر تکانه های موقت و دائمی بر نرخ ارز اسمی و نرخ ارز واقعی می باشد. تئوری های اقتصادی نشان می دهند، مسیر حرکت و اندازه نوسان متغیرهای اقتصادی بستگی به نوع و اندازه تکانه های وارده به آن ها دارد.

برای نوسانات نرخ ارز علل متفاوتی ذکر می شود، از آن جمله می توان به تکانه های طرف عرضه مثل تکانه بهره وری، تکانه های طرف تقاضا مثل تکانه های مخارج دولت، تکانه های عرضه پول و تکانه های قیمت نفت اشاره کرد. در این تحقیق تکانه ها به دو گروه تکانه های دائمی و تکانه های موقت تقسیم می شوند. بطوری که تکانه های دائمی تاثیر بلند مدت بر روی نرخ ارز واقعی دارند، ولی تکانه های موقت تاثیر گذرا و کوتاه مدت بر آن دارند. برای تجزیه تکانه ها تکنیک اقتصاد سنجی بلانچارد و کوا مورد استفاده قرار می گیرد و برای استفاده این روش در تجزیه عوامل موثر بر نرخ ارز از مدل لاستراپس¹ (۱۹۹۲) استفاده می شود. پس از برآورد مدل با استفاده از توابع واکنش به تکانه، اثر تکانه های اسمی و واقعی را بر نرخ ارز حقیقی و اسمی مورد بررسی قرار داده و سپس با استفاده از روش تجزیه واریانس، سهم هر یک از تکانه ها در ایجاد نوسانات در متغیر مورد نظر محاسبه می شود.

در مرحله بعد با استفاده از مدل جهش بلند دورنبوش و با به کار گرفتن یک مدل VAR^2 ، اثر متغیرهای مخارج دولت، درآمد ملی و عرضه پول، بر تکانه های دائمی نرخ ارز و تکانه های موقت نرخ ارز، بررسی شده و تعیین می شود که سهم هر کدام از متغیرهای مذکور در توضیح تکانه های دائمی و موقت نرخ ارز به چه صورت می باشد.

متغیرهای به کار گرفته شده در الگوی اول شامل نرخ ارز اسمی و نرخ ارز واقعی می باشد، به طوری که نرخ ارز اسمی همان نرخ رقابتی ارز است و برای محاسبه نرخ ارز واقعی از نظریه برابری قدرت خرید (PPP) استفاده شده است.

در الگوی دوم نیز متغیرها شامل: تکانه های دائمی و موقت استخراج شده از الگوی اول، مخارج واقعی دولت، عرضه پول و درآمد ملی واقعی است.

تکنیک بلانچارد و کوا، زیر مجموعه مدل های $SVAR$ می باشد. مدل های $SVAR$ سیستم معادلات همزمان پویایی هستند که به ما اجازه می دهند، تاثیر پویای تکانه های خارجی را روی متغیرهای داخلی، طبقه بندی و بررسی کنیم. این مدل ها طبق فرم کاهشی، شبیه به مدل های VAR هستند. به طوری که تغییر در هر متغیر درونزا، نشان دهنده جواب تغییرات گذشته در همه متغیرهای درونزا است. بطور مشخص ما می توانیم اثر پویای تکانه های برونزا را با استفاده از این مدل محاسبه کنیم.

¹. Lastrapes

². Vector Auto Regression

۱-۳- سوالات اصلی تحقیق

۱. نرخ ارز واقعی چه مقدار از تکانه های دائمی تاثیر می پذیرد؟
۲. نرخ ارز اسمی چه مقدار از تکانه های دائمی تاثیر می پذیرد؟
۳. نرخ ارز واقعی چه مقدار از تکانه های موقت تاثیر می پذیرد؟
۴. نرخ ارز اسمی چه مقدار از تکانه های موقت تاثیر می پذیرد؟
۵. از مخارج دولت، درآمد ملی و عرضه پول، کدامیک تکانه های دائمی و موقت نرخ ارز را بیشتر توضیح می دهد؟

۱-۴- فرضیه های تحقیق

۱. تکانه های دائمی بر نرخ ارز واقعی تاثیر گذار هستند.
۲. تکانه های موقت بر نرخ ارز واقعی تاثیر گذار هستند.
۳. تکانه های دائمی بر نرخ ارز اسمی تاثیر گذار هستند.
۴. تکانه های موقت بر نرخ ارز اسمی تاثیر گذار هستند.
۵. تغییرات مخارج دولت، درآمد ملی و عرضه پول از عوامل موثر در ایجاد تکانه های دائمی و موقت نرخ ارز می باشد.

۱-۵- اهداف اساسی تحقیق

این تحقیق به دنبال تجزیه تکانه های نرخ ارز به دو گروه تکانه های دائمی و تکانه های موقت، با استفاده از تکنیک جدید بلانچارد کوا است. تا با استفاده از این دو گروه تکانه استخراج شده، اثر تکانه های دائمی و موقت بر نرخ ارز واقعی و اسمی در ایران بررسی شود. این مسئله حائز اهمیت است که آیا بیشتر نوسانات نرخ ارز مربوط به تکانه های دائمی است یا تکانه های موقت. زیرا، با استفاده از نتایج به دست آمده از مطالعه راجرز^۱ (۱۹۹۹)، در صورتی که تکانه های دائمی علت اصلی نوسانات نرخ ارز واقعی باشد، رژیم نرخ ارز شناور مطلوبتر از رژیم نرخ ارز ثابت خواهد بود.

در پایان نیز برای اینکه نتایج تحقیق کاربردی تر باشد، این نکته بررسی خواهد شد که نوسانات جزء دائمی و جزء موقت نرخ ارز بیشتر تحت تاثیر کدام عامل می باشد؟ مخارج دولت، درآمد ملی و یا عرضه

^۱ . Rogers

پول؟ لذا می‌توان عوامل موثر در نوسانات موقت و نوسانات دائمی نرخ ارز را نیز تجزیه کرده و عوامل موثر تر را استخراج کرد.

۱-۶- روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پایان نامه، روش توصیفی - تجلیلی است. بدین صورت که ابتدا مباحث تئوریک و مطالعات تجربی به روش کتابخانه‌ای جمع آوری شده و سپس با در نظر گرفتن ملاحظات و شرایط اقتصاد ایران، دوره زمانی مناسب تحقیق انتخاب شده است. در مرحله بعد با استفاده از داده‌های جمع آوری شده و به روش‌های اقتصادسنجی مدل تخمین زده می‌شود. در این تحقیق دو الگو استفاده شده است. در الگوی اول از داده‌های سری زمانی فصلی نرخ ارز اسمی و واقعی و همین‌طور شاخص قیمت مصرف‌کننده کشور ایران و کشور ایالات متحده استفاده شده است. با استفاده از مدل اقتصادسنجی بلنچارد و کوآ تکانه‌ها را به دو گروه موقت و دائمی تجزیه کرده و با استفاده از مدل SVAR اثر تکانه‌های دائمی و موقت را بر نرخ‌های ارز اسمی و واقعی بررسی می‌شود. در نهایت با استفاده از نگاره‌های عکس‌العمل آنی و روش تجزیه واریانس، سهم هر یک از تکانه‌ها در ایجاد نوسانات در متغیر مورد نظر محاسبه می‌شود.

در الگوی دوم از متغیرهای مخارج دولت، درآمد ملی، عرضه پول و تکانه‌های دائمی و موقت استخراج شده از الگوی اول استفاده شده است. با به کارگیری مدل جهش بلند دورنپوش بررسی می‌شود که هر کدام از متغیرهای عرضه پول، مخارج دولت و درآمد ملی می‌توانند چه مقدار از تکانه‌های دائمی و تکانه‌های موقت نرخ ارز را توضیح دهند.

جامعه آماری کشور ایران و نمونه آماری سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۷۰ است. قلمرو تحقیق کشور ایران است. داده‌های استفاده شده مربوط به بازه زمانی فصل اول سال ۱۳۷۰ تا فصل چهارم سال ۱۳۸۷ است. علت انتخاب این بازه زمانی علاوه بر محدودیت داده‌ها، تخمین مدل در دوره‌ی بعد از جنگ و دوره‌ای که ثبات نسبی در اقتصاد داخلی بوده است، می‌باشد. داده‌های استفاده شده شامل نرخ ارز اسمی، نرخ ارز واقعی، شاخص قیمت مصرف‌کننده برای کشور ایران و ایالات متحده، تولید ملی داخلی بر اساس سال پایه ۱۳۷۶، مخارج واقعی دولت و عرضه پول داخلی MI می‌باشد. داده‌ها از بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز آمار جمهوری اسلامی ایران و آمارهای مالی بین‌المللی استخراج شده است.

۱-۷- ضرورت انجام تحقیق

هنگامی که تکانه نرخ ارز بر اقتصاد وارد می‌شود، بر میزان واردات، صادرات، سرمایه‌گذاری، سطح تورم و سایر متغیرهای کلان اقتصادی کشور اثر می‌گذارد. برای مثال تکانه مثبت نرخ ارز باعث کاهش ارزش پول ملی، کمتر شدن قدرت خرید پول داخلی در نتیجه افزایش مقدار صادرات و کاهش مقدار واردات، بهبود تراز

تجاری و افزایش سطح تورم کشور می شود. با ثبات نسبی نرخ ارز، جذب سرمایه های خارجی به داخل کشور بیشتر می شود. با توجه به تفاوت نرخ بهره کشور، با نرخ بهره کشورهای توسعه یافته، می توان از این فرصت استفاده کرده و با شناسایی علل منابع نوسانات نرخ ارز، سیاست هایی در جهت از بین بردن این نااطمینانی و کم کردن این نوسانات در کشور اتخاذ کرد و افراد را مجاب کرد که از تفاوت نرخ های بهره، به خاطر نوسانات شدید ارزی و نااطمینانی از تصمیمات دولت دست بر ندارند و در جهت ایجاد بستری مطمئن گام برداشت. همین طور می توان با جلوگیری از کاهش ارزش پول ملی کشورمان، از ارزش ذخایر ارزی موجود در حساب های ذخیره ارزی محافظت کرد. با توجه به حرکت اقتصاد کشورها به سمت جهانی شدن و تجارت آزاد، توجه ویژه به نظام ارزی و بررسی علل نوسانات نرخ ارز در کشور ضروری به نظر می رسد. در ضمن بهتر است که دائمی و موقتی بودن این تکانه ها را شناسایی کرد، تا بتوان در زمان مناسب، سیاست های اقتصادی سازنده تر، در مواجهه شدن با نوسانات ارزی اتخاذ کرد. بدین منظور این تحقیق تکانه ها و نوسانات نرخ ارز را به دو گروه تکانه های دائمی و موقت تجزیه کرده و عوامل موثر بر نوسانات نرخ ارز را در ایران مورد بررسی قرار می دهد، تا بتوان در آینده با ارائه سیاست هایی از این نوسانات جلوگیری کرده و ثبات اقتصادی بیشتر را به دست آورد. با توجه به اینکه نرخ ارز از متغیرهای اقتصاد کلان می باشد و به طور مستقیم بر بخش خارجی و به طور غیر مستقیم بر بخش داخلی اقتصاد تاثیر می گذارد، سیاست های اتخاذ شده این بخش باید کاملاً حساب شده باشند و از تحقیق هایی که در این بخش صورت می گیرد می توان در اتخاذ سیاست های کارا تر، بهره برد. نتایج حاصل تحقیق بسیار می تواند مفید باشد خصوصاً برای اتخاذ سیاست های نرخ ارز در سطح کلان کشور و سیاست های بازرگانی خارجی. نتیجتاً نهاد هایی که می توانند بیشتر از نتایج استفاده کنند، شامل وزارت بازرگانی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، فعالان در زمینه نرخ ارز هستند.

۱-۸- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

تجزیه و تحلیل بر مبنای جداول و نگاره های استخراج شده از نرم افزار **Eviews 5** و خروجی تکنیک اقتصادسنجی بلانچارد-کوآ می باشد. با استفاده از آماره آزمون های اقتصادسنجی مانایی، هم جمعی و تعیین تعداد وقفه بهینه، و مقایسه آن ها با مقادیر بحرانی، شرایط اولیه تخمین مدل فراهم می شود. بعد از تخمین مدل با استفاده از جداول تجزیه واریانس و توابع تکانه واکنش انباشته و توابع تکانه واکنش آنی، به تجزیه و تحلیل خروجی ها و نتایج مدل های لاسترپس و جهش بلند می پردازیم.

۱-۹- تعریف لغات کلیدی

نرخ ارز اسمی: نرخ ارزی است که روزانه توسط بانک مرکزی به صورت برابری پول خارجی بر حسب پول داخلی بیان می شود، نرخ استفاده شده در این تحقیق نرخ ۱ دلار بر حسب ریال است و به صورت میانگین فصلی محاسبه شده است.

نرخ ارز واقعی: نرخ است که از ضرب کردن نرخ ارز اسمی در سال پایه که اینجا سال ۱۳۷۶ در نسبت قیمت خارجی به قیمت داخلی محاسبه شده است:

$$R = E \times \frac{P_f}{P_d}$$

تکانه های موقت: تکانه هایی هستند که اثر دائمی بر نرخ ارز واقعی نمی گذارند. در این تحقیق با استفاده از تکنیک بلانچارد کوا و با استفاده از اعمال ۱ قید که نرخ ارز اسمی تاثیر بلند مدت بر نرخ ارز واقعی ندارد، این تکانه ها استخراج می شوند.

تکانه های دائمی: تکانه هایی هستند که اثر دائمی بر نرخ ارز واقعی دارند و با استفاده از تکنیک بلانچارد کوا در فصل چهارم استخراج می شوند.

تکنیک بلانچارد کوا: تکنیکی است که با استفاده از اعمال یک قید به تجزیه تکانه ها به دو گروه تکانه های دائمی و تکانه های موقت می پردازد که در فصل ۳ به طور مفصل توضیح داده می شود. مدل خود رگرسیون برداری ساختاری (SVAR): مدلی است که با اضافه کردن قید به مدل خود توضیح برداری به دست می آید. و با استفاده از برنامه Eviews قابل محاسبه می باشد.

مدل جهش بلند: مدلی است که نشان می دهد در کشورهای توسعه یافته عواملی که بر نرخ ارز تاثیر عمده می گذارند، شامل مخارج دولت، درآمد یا تولید ملی و عرضه پول می باشد، به طوری که تکانه های عرضه پول تاثیر بلند مدت بر نرخ ارز واقعی ندارند. در این تحقیق از این مدل صرفاً برای بیان این مسئله استفاده شده که این سه عامل که به ترتیب معرف تکانه های حقیقی طرف عرضه، تکانه های حقیقی طرف تقاضا و تکانه های اسمی است، چه تاثیری بر نوسانات دائمی نرخ ارز در کشورمان دارند.

فصل دوم :

ادبیات موضوع

۲-۱- مقدمه

مطالعات انجام شده در زمینه تجزیه تکانه ها و نوسانات نرخ ارز در اقتصاد ایران بسیار محدود است. صرفاً مطالعاتی برای بررسی عوامل موثر بر نرخ ارز و برآورد رفتار آن انجام شده است. با بررسی مطالعات انجام شده در زمینه منابع نوسان نرخ حقیقی ارز در مطالعات خارجی، دو مطالعه پایه ای قابل تشخیص است. مطالعات لاسترایس (۱۹۹۲) و کلاریدا و گالی^۱ (۱۹۹۴) که بسیاری از مطالعات بعدی انجام شده در این زمینه، از این دو الگو استفاده کرده اند. در این تحقیق از مدل لاسترایس استفاده شده است. مطالعات انجام شده در اقتصاد ایران در زمینه نرخ ارز، عمدتاً به بررسی عوامل تعیین کننده نرخ ارز پرداخته اند و کمتر به منابع نوسانات نرخ ارز و تفکیک آن به تکانه های موقت و دائمی توجه شده است. ولی در این زمینه، مطالعات خارجی در سطح گسترده در مورد کشورهای مختلف انجام شده است. در این قسمت ابتدا مطالعات داخلی بیان می شوند، سپس مطالعات خارجی با توجه به تعداد متغیرهای استفاده شده در مدل و تعداد تکانه های در نظر گرفته شده، به سه گروه طبقه بندی می شوند. در گروه اول تکانه ها به دو گروه تکانه های دائمی و موقت تقسیم شده اند. در گروه دوم طبقه بندی شامل تکانه های حقیقی طرف تقاضا، تکانه های حقیقی طرف عرضه و تکانه های اسمی می باشد. گروه سوم نیز شامل مطالعاتی است که بیشتر از سه تکانه را در نظر گرفته اند. مسئله ای که در اینجا مطرح می شود این است که کدام تجزیه تکانه بهتر است؟ لازم به ذکر است که با افزایش تعداد تکانه های تجزیه شده، درست است که بیشتر به جزئیات و عوامل مختلف تاثیر گذار بر متغیر مورد بررسی که در اینجا نرخ ارز می باشد، پرداخته می شود؛ ولی این نکته را هم باید در نظر گرفت که تعداد قید های به کار رفته به صورت تصاعدی بالا می رود.

^۱. Clarida and Gali